

MIMORIADNE PREJAVY POČASIA NA SLOVENSKU V ROKU 1999

Pavel Faško a Nora Šrámková, Slovenský hydrometeorologický ústav, Bratislava

Februárová snehová kalamita a dlhá zima 1998/1999 na východnom Slovensku

Hlavnou udalosťou zimy 1998/1999 bola snehová kalamita na východnom Slovensku v 3. pentáde februára 1999. Príčinou bola tlaková níz, ktorá postupovala zo severného Talianska cez Slovinsko, Chorvátsko a Maďarsko nad západnú Ukrajinu. Výdatné sneženie zaznamenali po celej dráhe jej postupu, ale najväčšie problémy spôsobila v blízkosti karpatského oblúka, na Východoslovenskej nížine a v severovýchodnom Maďarsku, kde to bola kombinácia silného vetra a sneženia, a potom v horských oblastiach Zakarpatskej Ukrajiny a severovýchodného Rumunska, kde trvalé a výdatné sneženie zasypalo hory a doliny niekoľko metrov hrubou vrstvou snehu. V Európe snežilo od konca januára výdatne aj v západných Alpách, ale aj na Balkáne. V niektorých alpských regiónoch po oteplení na konci februára spadlo veľmi veľa lavín. Snehová pokrývka tam výrazne narástla v krátkom čase a za prevažne za silného vetra. Toto sú okrem teploty vzduchu významné destabilizujúce faktory, ktoré podporujú vznik lavín. Takže zo širšieho hľadiska nebola na Slovensku až taká vážna situácia ako v niektorých okolitých štátoch. Z archívnych záznamov sa môžeme dozvedieť, že február je mesiac žiživý takýmto kalamitným situáciám. Prevala tých, ktoré boli doteraz na východnom Slovensku, sa vyskytla práve vo februári. Maximálna výška snehovej pokrývky dosiahla počas zimy 1998/1999 na mnohých miestach východného Slovenska aj v nížinách hodnoty vyššie ako 50 cm, iba výnimočne však boli prekonané historické rekordy. Oveľa pozoruhodnejšia bola na východnom Slovensku dĺžka trvania snehovej pokrývky počas zimy 1998/1999. Sumy výšok snehovej pokrývky za celú zimu, to znamená súčet výšok snehovej pokrývky za každý deň jej výskytu, dosiahli relatívne najvyššie hodnoty na Východoslovenskej nížine. Od roku 1921 boli na sneh bohatšie zimy ako zima 1998/1999 v Trebišove iba v sezóne 1939/1940, 1941/1942 a 1966/1967, v Kráľovskom Chlmci to bola ešte aj zima 1986/1987 a v Malčiciach, v centrálnych oblastiach Východoslovenskej nížiny, bola z tohto pohľadu zima 1998/1999 po zimách 1939/1940 a 1966/1967 na 3. mieste. V súvislosti s hodnotením snehovej kalamity vo februári treba ešte pripomenúť, že pri tejto charakteristike snehovej pokrývky bol v študovanej oblasti najmimoriadnejší február 1940, kedy počas jeho 29 dní dosiahla suma výšok snehovej pokrývky v Kráľovskom Chlmci 1576 cm, kým za celú zimu 1998/1999 to bolo na tejto meteorologickej stanici 1727 cm a v poslednom februári 1999 iba 1071 cm.

Letné búrky a dažďe

Uplýnulo už viac ako 30 rokov odvtedy, ako sa na Slovensku vyskytli v júni podobné výdatné dažďe, ako to bolo počas júna 1999. Mimoriadne veľa pršalo v oblasti Myjavy, Dudiniec a Pohronského Inovca. Rekordné júnové mesačné úhrny zrážok boli zaregistrované aj v Mochovciach, 187 mm, v Podhájskej, 176 mm, a v Topoľčanoch, 164 mm. Súbor týchto meteorologických staníc nie je náhodný, pretože o tento stav sa pričínili veľkou mierou zrážky 21. a 22. júna 1999, kedy zvlnené frontálne rozhranie zotrvalo takmer bez pohybu na severovýchode západného Slovenska.

Osobitosťou počasia v júni 1999 boli aj búrky, ktoré sú sprievodným javom leta a za normálnych okolností sú aj celkom atraktívnym prejavom počasia. V tomto roku ich však v júni bolo neobvyčajne veľa, na niektorých miestach takmer dvakrát viac, ako je normálne. Mimoriadna bola séria ich výskytu v Telgárte, kde od 12. do 21. júna 1999 zaznamenali búrku každý deň. Na niektorých miestach boli sprevádzané lejakmi, ako to bolo napríklad v Adamovských Kochanovciach v noci zo 7. na 8. júna, kedy tam napršalo 57 mm zrážok, v noci z 15. na 16. júna to bolo na bratislavskom letisku a napršalo tam vtedy 40 mm zrážok, 17. júna 1999 napršalo v centre Košíc pri búrke 75 mm zrážok.

V júli 1999 bolo búrlivé počasie aj na iných miestach Slovenska. 7. júla 1999 bol pozorovaný pás búrok tiahnuci sa z Maďarska cez oblasť Hurbanova, Banskej Štiavnice až do tatranskej oblasti. V Chmelnici vtedy napršalo 108 mm zrážok.

10. a 11. júla 1999 tiahli búrky od Komárna popri Malom Dunaji smerom na Senec a Malé Karpaty. Hneď počas prvého z týchto dvoch dní sme zaznamenali na juhozápadnom Slovensku niekoľko viac ako 100 mm úhrnov zrážok, napríklad v Limbachu to bolo 155 mm, v Grinave 152 mm, v Iži pri Komárne 132 mm, v Kráľovej pri Senci 106 mm. Postihnuté územie nebolo plošne rozsiahle, lebo napríklad vo Svätom Jure, ktorý je blízko Grinavy, už napršalo relatívne menej, 95 mm, a na bratislavskej Kolibe už len 17 mm zrážok. Na druhý deň boli opäť búrkové lejaky, v Kráľovej pri Senci napršalo 54 mm, na Malom Javorníku na hrebeni Malých Karpát to bolo 108 mm a v Borinke 48 mm zrážok.

13. júla 1999 napršalo popoludní pri búrke v Banskej Bystrici za čas o niečo dlhší ako jedna hodina 60 mm zrážok. V tento deň napršalo aj v Badíne 89 mm, v Dobrej Nive 73 mm, vo Svätom Antone 67 mm, na Poľane 62 mm, v Horných Pršanoch 52 mm a v Môlči a v Krupine 53 mm zrážok. Dňa 14. júla postúpili búrky už aj na východné Slovensko. V Kamenici nad Cirochou a vo Vysokej nad Uhom napršalo 66 mm, v Košiciach 59 mm a

v Čaklove 54 mm zrážok, ale pokoj tento deň nemali ani na Horehroní, kde v Beňuši dosiahol denný úhrn zrážok 92 mm, v Jarabej 64 mm, v Brezne 56 mm, v Mýte pod Ďumbierom 55 mm a v Polomke 50 mm. Búrkové lejaky leta 1999 nemali veľký plošný rozsah, ale postihnuté územie sa za krátky čas malo vyrovnat' s obrovskými prírvalmi vody, niekedy aj s krupobitím a víchricou. Intenzita dažďa dosiahla na niektorých miestach aj viac ako 50 mm za hodinu a približovala sa ku krajným hodnotám, ktoré boli u nás doteraz namerané. Z tohto vyplýva, že v niektorých lokalitách napršalo počas leta tak veľa, ako to zvykne byť v štandardných situáciách za celý rok. Príkladom môže byť juh Podunajskej nížiny, kde v Iži a v Radvani nad Dunajom dosiahli úhmy zrážok v lete viac ako 500 mm. Všeobecne bola na zrážky bohatšia južná polovica Slovenska, na severnom a severovýchodnom Slovensku bolo leto zrážkovo normálne alebo dokonca až podnormálne. Východoslovenská nížina mala počas väčšiny leta nedostatok zrážok.

Sucho v septembri

Suché obdobie, ktoré trvalo na mnohých miestach Slovenska počas väčšiny septembra a niekde už od konca augusta, nepatrí do kategórie mimoriadnych a v tomto rozsahu sa vyskytuje na Slovensku častejšie ako raz za 10 rokov. Relatívne najsilnejšie sa prejavilo teraz v Tatrách a na Spiši. Napríklad na Štrbskom Plese napršalo za viac ako 25 dní, od 30. augusta do 24. septembra 1999, len 4 mm zrážok, podobne málo, len 2 mm zrážok, mali v tomto čase v Poprade a v Podolínci.

Menej pozoruhodný je výskyt nízkych úhrnov zrážok v tomto ročnom období vo Zvolenskej kotline, kde na Sliachi dosiahol úhrn zrážok za prvých 27 dní septembra len 1 mm, aj na východe Podunajskej nížiny a na juhu stredného Slovenska napršalo za prvých 5 septembrových pentád väčšinou len 2 až 3 mm zrážok.

Výdatné sneženie v novembri na juhovýchodnom Slovensku

Sneženie na konci druhej a začiatku tretej dekády novembra 1999 bolo zaujímavé nielen svojou výdatnosťou, ale aj neústupčivosťou, a preto si z charakteristík snehovej pokrývky najväčšiu pozornosť zasluhuje jej maximálna výška, ktorá dosiahla teraz najvyššie hodnoty na juhu stredného Slovenska a na východnom Slovensku, 24. a 25. novembra 1999 to bolo prevažne 20 až 50 cm. Vo vyšších polohách týchto regiónov (Lom nad Rimavicou, Plaveč, Poprad, Telgárt) bola takáto výška snehovej pokrývky zaznamenaná v minulosti v novembri už niekoľkokrát. V nižších polohách juhovýchodného a východného Slovenska však bola maximálna výška snehovej pokrývky v novembri 1999 bezkonkurenčne najvyššia aspoň od roku 1921 (začiatok systematického merania snehovej pokrývky na Slovensku). Na jednotlivých meteorologických staniciach dosiahla teraz snehová pokrývka tieto maximálne hodnoty: Trebišov 22 cm, Rimavská Sobota 25 cm, Prešov 32 cm, Rožňava a Bardejov 33 cm, Stropkov 34 cm, Kamenica nad Cirochou 36 cm, Čaklov 42 cm, Medzilaborce 44 cm a Švedlár 48 cm.

Decembrové búrky

Symbolickou bodkou za počasím roka 1999, ktorý bol vo svete prešpikovaný prírodnými katastrofami, bolo 28. decembra husté a intenzívne sneženie na juhozápadnom Slovensku, ktoré bolo predpoludním sprevádzané blýskaním a hrmením. Decembrové búrky sa môžu vyskytnúť pri silnej cirkulácii ovzdušia medzi Atlantickým oceánom a európskou pevninou aj v našich zemepisných šírkach. Existuje nemálo príkladov, ktoré to potvrdzujú. Explozívny vývoj situácie bol tou výnimočnosťou, ktorá mnohých prekvapila. Dokumentuje to aj skutočnosť, že na bratislavskej Kolibe napadalo za 6 predpoludňajších hodín 26 cm nového snehu. Vo viac ako 50-ročnej histórii tejto meteorologickej stanice to bolo mimoriadne nevšedné. Zaujímavé je, že doteraz maximálnu výšku novej snehovej pokrývky za jeden deň v tejto lokalite Bratislavy namerali len nedávno, 28. marca 1993, a to 35 cm.